

Преглед на националниот и европскиот контекст

Co-funded by the
European Union

Проектот е финансиран со поддршка на Европската комисија. Оваа публикација го одразува ставот само на авторот и комисијата нема да биде одговорна за каква било употреба на придружните информации во неа.

Содржина

Вовед	3
Преглед на состојбата во Хрватска	4
Преглед на состојбата во Република Северна Македонија	7
Преглед на состојбата во Белгија	10
Преглед на состојбата во Франција	12
Преглед на состојбата во Романија	19
Резиме	23

Introduction

Целта на оваа публикација е да ги процени потребите на целните групи на проектот *Tekst It Easy*. Партнерството собра информации за ситуацијата со лесно читлив јазик во **Франција, Белгија, Романија, Хрватска и Северна Македонија**. Авторите ги анализираа актуелните прашања околу јасниот јазик на национално и европско ниво за да ги идентификуваат бројките за:

- **тешкотии во читањето и разбирањето** во различни земји,
- историјата на **постоечките иницијативи**,
- како и **актери позиционирани и мобилизирани** на ова поле.

Истражувањето покажува дека некои прашања се заеднички меѓу сите земји-учеснички. Едно такво прашање е недостатокот на **иницијативи од големи размери кои промовираат лесно читлив текст**. Индивидуалните организации ја популаризираат идејата за јасен јазик. Тие, исто така, понекогаш создаваат **дигитални алатки** што го олеснуваат поедноставувањето на текстот. Во некои земји, се случува федералните веб-страници наменети за лицата со посебни потреби да имаат верзија напишана на јасен јазик. Но, за жал, тоа не е вообичаена практика.

Наодите потврдуваат дека се потребни **иницијативи кои промовираат јасен јазик на меѓународно ниво**. Авторите се согласуваат дека ова прашање не добива доволно внимание во нивните земји и дека пошироката употреба на лесно читлив текст може да биде од големо значење за лицата со попреченост, оние со имигрантско потекло и за оние кои се економски обесправени.

Преглед на состојбата во Хрватска

Бројки за тешкотии во читањето и разбирањето

Според резултатите од ПИСА од 2022 година, хрватските ученици (15 год.) постигнале резултати блиску до просекот на ОЕЦД во читањето. Околу 77% од учениците во Хрватска постигнале ниво 2 или повисоко во читањето (просек на ОЕЦД: 74%). Во најмала рака, овие студенти можат да ја идентификуваат главната идеја во текст со умерена должина, да најдат информации засновани на експлицитни, иако понекогаш сложени критериуми, и можат да размислуваат за целта и формата на текстовите кога е експлицитно упатено да го сторат тоа. Само 4% од учениците постигнале резултати на ниво 5 или повисоко во читање (просек на ОЕЦД: 7%). Овие студенти можат да разберат долги текстови, да се занимаваат со концепти кои се апстрактни или контраинтуитивни и да воспостават разлика помеѓу фактите и мислењето, врз основа на имплицитни знаци кои се однесуваат на содржината или изворот на информациите. Уделот на ниски резултати беше поголем кај момчињата. Кога станува збор за студенти-имигранти, просечната разлика во перформансите меѓу студентите имигранти и неимигрантите беше 18 бодови во корист на студентите кои не се имигранти, што е значајна разлика.

Исто така, иако учениците во Република Хрватска постигнаа натпросечни резултати во читањето писменост и во двата теста PIRLS, петнаесетгодишниците систематски постигнуваат потпросечни резултати, кои останаа речиси непроменети во текот на последните 16 години од следењето. Во овој контекст, најзагрижувачки е фактот што многу петнаесетгодишници во Хрватска не го достигнуваат нивото на основна читачка писменост, додека само 5% од учениците го достигнуваат највисокото ниво на читачка писменост.

Показател за проблемите е и недостатокот на литература и извори за нарушувања и тешкотии во читањето и читање со разбирање што укажува на недостиг на свест за овие прашања.

Постојните иницијативи околу јасен јазик

Хрватска во моментот нема голема национална иницијатива поврзана со јасен јазик. Неговото значење допрва треба да се препознае.

Постојат индивидуални иницијативи, како што е Omoguru.

Omoguru (<https://www.omoguru.com/>) е тим од логопеди, дизајнери, типографи, ИТ експерти и иноватори со мисија да развијат конкретни и корисни алатки за читање. Алатките што тие ги развиваат се приспособени на различни стилови на читање и учење, а крајната цел е да се промовира социјална правичност и вклученост. Тие нудат 4 главни алатки: LEXIE, W3LEXIE, READABLE, OMOTYPE.

LEXIE е алатка за читање текстови на пријатен начин за ученици со дислексија и други потешкотии во читањето. Текстовите може да се складираат, уредуваат (нуди многу различни опции за уредување како што се фонтови погодни за читателот, поделба на зборовите на слогови, додавање линии и „стомаци“), текстот исто така може да се чита гласно на ученикот. Тоа е исто така депозит на текстови соодветни за секоја возрасна група и вашите библиотеки може да се зачуваат и споделуваат со други корисници. W3LEXIE е интернет алатка која отстранува додатоци и сите други одвлекувања. Овозможува правење белешки и од него може да се испраќаат текстови до алатката LEXIE. READABLE е алатка и услуга за бизниси и институции. Преку него, тим од експерти ја анализира достапноста на веб-страниците или апликациите на организацијата, решава проблеми и ги прави нивните содржини и услуги достапни за сите корисници. OMOTYPE е систем на фонтови што го олеснува читањето и разбирањето (<https://omotype.com/>).

Актери позиционирани и мобилизирани на ова поле

Logoped.hr - Целта на порталот е да ја подигне јавната свест и да обезбеди квалитетни информации достапни на едно место за родителите и наставниците и воспитувачите кои работат со деца со потешкотии во говорот-јазикот и комуникацијата. (<https://logoped.hr/>)

Народен правобранител за лица со попреченост - Народниот правобранител за лица со попреченост е независна државна институција чија основна улога е да ги штити, следи и промовира правата и интересите на лицата со попреченост врз основа на Уставот на Република Хрватска, меѓународните договори и закони. (<https://posi.hr/>)

Croatian Dyslexia Association - здружение на граѓани (експерти, родители, наставници и други) кои се занимаваат или се заинтересирани за нарушувања во читањето и пишувањето. (<http://hud.hr/>)

Референци:

- ОЕЦД (2023). Резултати од ПИСА 2022 година (том I): Состојба на учење и правичност во образованието, ПИСА, ОЕЦД издаваштво, Париз, <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>
- ОЕЦД (2023). Резултати од ПИСА 2022 (том II): Учење за време – и од – нарушување, ПИСА, ОЕЦД издаваштво, Париз, <https://doi.org/10.1787/a97db61c-en>
- Mullis, I. V. S. i Martin, M. O. (Ур.). (2019). Рамки за оценување PIRLS 2021. Бостон колеџ: Меѓународен студиски центар TIMSS & PIRLS. Хрватски пријевод пријател на: <https://www.ncvvo.hr/medunarodna-istrazivanja/pirls/>
- Nacionalna strategija poticanja čitanja od 2017. do 2022. godine. (2017). Загреб: Министарство знаести, Образование и спорт и Министарство култура и медиуми. Достапно на: https://minkulture.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Nacionalna%20strategija%20poticanja%20%C4%8Ditanja_tekst.pdf
- Пети-Стантиќ, А. (2019). Читањем до (спо)разумијевање – Од читалачки писмености до читателските способности. Загреб: Наклада Лијевак.
- NCVVO (2023). ЗАВРШНИ ИЗВЕШТАЈ О ПРОВЕДЕНИМ АКТИВНОСТИМА И РЕЗУЛТАТИМА Национално испитување читалачка писменост. NCVVO. https://minkulture.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/NICP_Izvjestaj_2023..pdf

Преглед на состојбата во Република Северна Македонија

Бројки за тешкотии во читањето и разбирањето

Клучна цел на македонското образование е да им овозможи на учениците да читаат различни текстови, да ги приспособат стилските на читање на нивните цели, да применуваат стратегии за читање и да го прошират својот вокабулар и општи знаења за подобро толкување на текстот. За да се постигне ова, учениците мора да развијат вештини за течно и сеопфатно читање, вклучително и препознавање букви и зборови, поврзување на новите информации со претходното знаење, заклучување значења, предвидување на содржината, препознавање на структурата на текстот и разбирање на главните идеи. Течното читање, големината на вокабуларот и знаењето за предметот се клучни за разбирање на текстот. Течните читатели можат да се фокусираат на значењето наместо на процесите на декодирање. Богатиот вокабулар го подобрува разбирањето и поддржува понатамошно стекнување на нов вокабулар. Познавањето на предметот овозможува брзи врски помеѓу новите и познатите информации, што овозможува побрзо и попрецизно читање. Течноста се подобрува кога читателите имаат солидно разбирање на темата и вокабуларот, бидејќи помага во брзото препознавање на зборовите и разбирање на структурата на текстот. Напредните читатели автоматизираат многу процеси на читање, овозможувајќи поголем фокус на значењето на текстот. Добрите читатели можат брзо да обработуваат информации, намалувајќи го когнитивното оптоварување и подобрувајќи го разбирањето. Познавањето на вокабуларот значително влијае на разбирањето. Разликите во големината на вокабуларот меѓу учениците може да се прошират со текот на времето, што влијае на нивните способности за читање и севкупниот академски успех. На учениците со поголем речник им е попријатно читањето и веројатно ќе читаат повеќе, што дополнително ќе ги зајакне нивните читачки вештини и когнитивни способности. Разбирањето на текст бара и знаење за вокабуларот и познавање на предметот. Познавањето на темата им помага на читателите да извлечат точни заклучоци и да разберат реченици кои инаку би можеле да бидат нејасни. Претходното знаење помага во препознавањето на метафорите и иронијата, збогатувајќи го читачкото искуство. За жал, во последните три децении македонскиот образовен процес доживеа значителни предизвици.

Освен тоа, во изминатите неколку години, учениците останаа без учебници и наставни помагала поврзани со работата, што им го отежнува образовниот процес. Зачестените промени во образовните концепти, наставни програми и програми имаа негативно влијание и врз процесот на обезбедување на релевантно теоретско образование, кое последователно соодветно треба одговори на потребите на пазарот на трудот, а со тоа и на севкупниот развој на земјата. Затоа ни претстои голема работа да ги надминеме проблемите и да создадеме алатки за полесно разбирање и комуникација.

Постојните иницијативи околу јасен јазик

Кодификацијата на македонскиот литературен јазик подразбира воспоставување и објаснување на неговите литературни норми. Официјалната употреба на македонскиот јазик започна со формирањето на македонската влада на првите ослободени територии во 1943 година и беше официјализирана со уставот на Антифашистичкото собрание на Народното ослободување на Македонија (АСНОМ) од 1944 година. Процесот на легализација вклучуваше:

Признавање на македонскиот за официјален државен јазик (одлука на АСНОМ од 2 август 1944 година);

Усвојување на македонската азбука (одлука на Народната влада на Македонија од 5 мај 1945 година);

Легализирање на македонскиот правопис (решение на Министерството за просвета од 7 јуни 1945 година).

Клучни дела со кои се дефинираат литературните јазични норми се: „Македонски правопис“ (1945) и „Македонски правопис со правописен речник“ (1950) од Блаже Конески и Крум Тошев;

„Грамматика на македонскиот литературен јазик“ Том I и II (1952, 1953) од Блаже Конески;

„Речник на македонскиот јазик“ во три тома (1961, 1965, 1966) во редакција на Блаже Конески.

Македонската азбука, со уникатни букви за одредени звуци, е значајно културно богатство. Неговиот фонетски правописен систем обезбедува јасна врска помеѓу фонемите и графемите. „Речник на македонскиот јазик“ беше клучен за стабилизирање на стандардната лексика и го поддржа развојот на правописните норми.

Македонскиот литературен јазик е задолжителен во сите јавни институции во Република Македонија, зајакнувајќи ја правилната употреба во различни општествени сектори.

Постојните иницијативи околу јасен јазик

Во моментот е достапен **дигитален речник на македонскиот јазик**, кој може да се најде на следниот линк <http://drmj.eu/>, Официјален дигитален речник на македонскиот јазик <https://makedonski.gov.mk/> и дигитални ресурси на македонскиот јазик <http://drmj.manu.edu.mk/> кој содржи дел за стари книги и речници, историски развој на македонскиот јазик, дигитални ресурси на македонските дијалекти, граматика на македонскиот јазик, студии за Македонски јазик и компаративна славистика.

Актери позиционирани и мобилизирани на ова поле

Институциите одговорни за надзор на овие процеси се **Министерството за образование и наука, Бирото за развој на образованието, Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ - Скопје и Македонската академија на науките и уметностите.** Училиштата и акредитираните високообразовни институции исто така играат значајна улога. Државните институции мора да вработат лектори за да обезбедат правилна употреба на македонскиот јазик во официјалните документи. Годинава (2024) беше донесен **Закон за употреба на македонскиот јазик** во кој се наведени решенија и методи за градење на соодветна јазична политика, како и други механизми за правилна употреба на македонскиот јазик. Законот наложува задолжително лекторирање на сите материјали, со објавено име на лекторот, како и ангажирање на лектори во сите јавни институции и владини органи, вклучително и државни институции, училишта, издавачки куќи и медиуми, што се очекува да го зголеми интересот за студирање. македонски.

Заклучок

За да се подобри разбирањето на текстот, напорите треба да започнат со подобрување на вокабуларот и општото знаење на учениците. Наставниците треба да читаат гласно и да дискутираат за текстови за да изградат разбирање и вокабулар. Како што учениците напредуваат кон самостојно читање, треба да се воведат обемни програми за читање. Првично, студентите треба да читаат поедноставени текстови, постепено да се префрлаат на автентични материјали како што расте нивното знаење. Мотивацијата на учениците е клучна и тие треба да избираат материјали за читање врз основа на нивните интереси. Редовното читање го поттикнува развојот на вокабуларот, течното читање и општо знаење, што го прави вообичаена и пријатна активност.

Референци:

Recognizing Macedonian as the official state language (ASNOM decision on August 2, 1944);

Adopting the Macedonian alphabet (People's Government of Macedonia decision on May 5, 1945);

Legalizing Macedonian spelling (Ministry of Education decision on June 7, 1945)

"Macedonian Spelling" (1945) and "Macedonian Spelling with Spelling Dictionary" (1950) by Blaže Koneski and Krum Toshev;

"Grammar of the Macedonian Literary Language" Volumes I and II (1952, 1953) by Blaže Koneski;

"Dictionary of the Macedonian Language" in three volumes (1961, 1965, 1966) edited by Blaže Koneski.

Digital dictionary of the Macedonian language <http://drmj.eu/>,

Official digital dictionary of the Macedonian language

<https://makedonski.gov.mk/>

Digital resources of the Macedonian language <http://drmj.manu.edu.mk>
North Macedonia. (2023, December 4). OECD.

https://www.oecd.org/en/publications/2023/11/pisa-2022-results-volume-i-and-ii-country-notes_2fca04b9/north-macedonia_c124690c.html

Преглед на состојбата во Белгија

Бројки за тешкотии во читањето и разбирањето

Според истражувањето PISA 2022, приближно 26% од белгиските студенти имаат низок резултат (под ниво 2 од 6) во читањето.

Читачкиот учинок на учениците континуирано опаѓа, што бара итна акција за да се спречат недостатоците на знаење кај младите.

Некои извори покажуваат дека околу 10% од Белгијците се борат со читање и пишување (т.е. Lire et Écrire, 2019). Сепак, податоците треба да се толкуваат со претпазливост бидејќи се пресметани врз основа на студии спроведени пред неколку години, т.е. Анкета PIRLS во 2016 година.

Постојните иницијативи околу јасен јазик

Една од белгиските иницијативи за јасен јазик е **FALC.be (falc.be)**, е услуга создадена од непрофитната организација Инклузија, која им помага на луѓето со интелектуална попреченост и нивните семејства. Служи за преведување на текстови на FALC (FAcile à Lire et à Understanding – Лесно за читање и разбирање), корегирање на текстови и ширење информации на FALC.

Друга интересна иницијатива е движењето **Lire et Écrire** (Читај и пишувај), поврзувајќи различни организации од Валонија во нивната борба за писменост за сите. Главните цели на движењето е да се привлече вниманието на јавните власти за потребата од борба против неписменоста и да го промовира ефективно право на квалитетна писменост за секое возрастно лице кое тоа го сака.

Повеќе информации може да најдете на нивната веб-страница:

<https://lire-et-ecrire.be/Alphabetisation>.

Актери позиционирани и мобилизирани на ова поле

Инклузија asbl е белгиско здружение кое зборува француски, кое промовира квалитет на живот и учество во општеството за лицата со интелектуална попреченост и нивните семејства, во текот на нивниот живот (од дијагноза до последователна грижа) и без разлика на степенот на нивната попреченост. Меѓу другите иницијативи, таа раководи со FALC Belgium, организација која промовира лесен за читање јазик. Повеќе информации можете да најдете на веб-страницата: <https://inclusion-asbl.be/>.

Хендикеп Белгија е услуга управувана од федералните власти. Ги содржи најважните информации за социјалната помош за лицата со попреченост кои живеат во Белгија. Целата нивна веб-локација е достапна во лесна за читање верзија: <https://handicap.belgium.be/fr/facile-a-lire>.

Регионалните институции, како што е **Федерацијата Валонија-Бруксел**, исто така поддржуваат акции за промовирање на писменоста со цел да се подобрат училишните резултати на белгиските ученици и да се спречи сиромаштијата и невработеноста. Општо земено, како што расте свеста за неписменоста и попреченоста во учењето, се повеќе и повеќе актери се заинтересирани да најдат методи за промовирање на вештините за читање и пишување.

Референци:

1 од 10 возрасни лица имаат потешкотии со читање и пишување! #JIA - Читај и пишувај. (2019, 3 септември). <https://lire-et-ecrire.be/1-adulte-sur-10-est-en-difficulte-de-lecture-et-d-ecriture-JIA>

Писменост - Читај и пишувај. (н.д.). Преземено на 26 април 2024 година, од <https://lire-et-ecrire.be/Alphabetisation>,

Лесно за читање | Хендикеп Белгија. (н.д.). Преземено на 26 април 2024 година, од <https://handicap.belgium.be/fr/facile-a-lire>

Лесно за читање и разбирање. (н.д.). Falc.be. Преземено на 26 април 2024 година, од <https://www.falc.be/>

ОЕЦД. (2023). Резултати од ПИСА 2022 (том I): Состојба на учење и правичност во образованието. ОЕЦД. <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>

Почетна страница - Добредојдовте! (н.д.). Непрофитно вклучување.

Преземено на 26 април 2024 година, од <https://www.inclusion-asbl.be/>

Преглед на состојбата во Франција

Бројки за тешкотии во читањето и разбирањето

Во Франција, ситуацијата во врска со тешкотиите во читањето и разбирањето е значајна. Според Програмата за меѓународна проценка на компетенциите на возрастните (PIAAC) спроведена од ОЕЦД каде 24 земји учествуваа во оваа проценка во 2012 година, околу 15,5% од возрастните од 16 до 65 години имаат стекнато ниско ниво на вештини за описменување : тие се на или под нивото 1 на скалата што го мери нивото на вештини за описменување.

Одредени групи се особено ранливи, вклучително и лицата со попреченост, лицата со низок образовен успех и други. Овие групи често се соочуваат со значителни предизвици во писменоста, како што се тешкотии во интегрирањето на повеќе делови од информации, разбирање сложени текстови и пополнување формулари.

Во споредбата на средните резултати на владеење на писменоста на 16-65-годишниците, **Франција доби средна оценка од 262**, што е резултат сличен на овој на Унгарија и резултат **под просечната оценка на ОЕЦД** (од 266); највисоката оценка е 296 (Јапонија). Кога станува збор за споредба на просечните резултати за владеење на математика на 16-65-годишници, резултатот на Франција е 254, што е резултат сличен на оној на Соединетите Држави и Ирска; највисоката оценка е 288 (Јапонија).

Слично на тоа, информациите дадени во студијата спроведена во 2012 година од страна на Националниот институт за статистика и економски студии (INSEE) покажуваат дека во 2011 година, 16% од луѓето на возраст од 18 до 65 години кои живеат во континентална Франција имале потешкотии во основните области на пишување, и 11% од овие тешкотии биле сериозни или тешки. Меѓу оние кои посетувале училиште во Франција, 7% се во оваа ситуација и затоа може да се сметаат за неписмени, во споредба со 9% во 2004 година. Луѓето на возраст меѓу 18 и 29 години имаат подобри резултати од постарите генерации во читањето и слушањето со разбирање. Ситуацијата во врска со тешкотиите во читањето и разбирањето во Франција се чини дека заслужува внимание. Резултатите сугерираат дека и покрај напорите во образованието и описменувањето, има простор за подобрување во решавањето на читањето и разбирањето, како и тешкотиите во математиката во Франција.

Наодите ја нагласуваат важноста од континуирано инвестирање во програми за описменување и математика и образовни стратегии кои имаат за цел да ги подобрат вештините за читање и разбирање кај населението. Ефективното справување со овие предизвици е клучно за да се осигура дека сите поединци ги имаат потребните вештини за целосно учество во општеството и економијата.

Постојните иницијативи околу јасен јазик

Програмата за здравствена писменост (од: Програма за истражување на здравствената писменост 2020-2021 од Santé Publique) има за цел да ги направи здравствените информации подостапни и разбирливи. Оваа програма е дизајнирана да им помогне на поединците подобро да навигираат со здравствените информации и услуги, со што ќе донесат информирани одлуки за нивното здравје. Како резултат на ова истражување, развиени се три мерни инструменти за да се процени нивото на здравствена писменост: HLS-NAV (навигација низ здравствениот систем), HLS-COM (комуникација) и HLS-DIGI (дигитални здравствени вештини). Финансиските тешкотии се поврзани со несоодветно ниво на сите три инструменти; Неповолниот социјален статус е поврзан со несоодветно ниво на LS Navigation и LS Interactive, но не и LS Digital.

Европски правила за лесно читливи и разбирливи информации: документот се фокусира на упатства за создавање пишана содржина која е достапна и лесно разбирлива за сите поединци, особено за оние со когнитивни пречки или ниско ниво на писменост. Тој беше преведен и приспособен на потребите на многу други јазици, вклучувајќи го и францускиот.

ISO, Меѓународната организација за стандардизација, го координира развојот на меѓународните стандарди преку соработка со национални и меѓународни тела. Еден значаен стандард (ISO 24495-1:2023(fr) Langage clair et simple) се однесува на јасен јазик, кој има за цел да обезбеди документите да се лесно пловидливи, разбирливи и практични за корисниците.

Принципите на јасен јазик се дизајнирани да се грижат за разновидна публика, да ја подобрат ефикасноста на комуникацијата и да го олеснат подобро разбирање на различни пишани јазици. Овие стандарди се од клучно значење за подобрување на пристапноста и употребливоста во документите кои се движат од технички прирачници до законодавни текстови.

W3C - Техниката G153: Овозможување на текстот да биде полесен за читање:

World Wide Web Consortium (W3C) има воспоставено упатства за да ја направи веб-содржината подостапна за сите корисници, вклучително и оние со потешкотии во читањето. Техниката G153 од WCAG 2.0 се фокусира на поедноставување на текстот за да обезбеди лесно читање, особено за луѓе со потешкотии во читањето. Ова вклучува користење јасен јазик еквивалентен на нивоата на пониско средно образование. Препораките вклучуваат структурирање на пасуси околу поединечни теми, користење едноставни структури на реченици и избегнување сложени зборови и жаргон. Исто така, се препорачува да се одржуваат речениците кратки, да се користи активен глас и да се претпочитаат списоци наместо набиени пасуси. Доследноста во терминологијата, времињата на глаголите и логичките односи во текстот се од клучно значење за подобрување на пристапноста и разбирањето кај различните публики.

Табела за следење на квалитетот на дигиталните услуги: оваа алатка развиена од француската влада им овозможува на корисниците да ги следат нивните онлајн процедури врз основа на однапред дефинирани критериуми. Го проценува квалитетот на дигиталните услуги користејќи пет клучни индикатори, вклучувајќи го задоволството на корисниците и пристапноста. Неодамна, вграден е дополнителен критериум кој се фокусира на јазичната едноставност. Ја проценува јасноста на јазикот што го користи администрацијата, врз основа на повратните информации од корисниците собрани преку прашалници за задоволство. Оценките се движат од 1 до 10, со оценки над 8 што укажуваат на високото задоволство на корисниците со јасноста на јазикот, додека оценките под 5 сугерираат дека се потребни подобрувања. Оваа алатка има за цел да го подобри корисничкото искуство и да ги насочи административните процеси преку континуирана евалуација и повратни информации.

HECTOR е софистицирана алатка за поедноставување на текст дизајнирана да обработува и поедноставува француски текстови. Развиен како дел од заедничките напори меѓу неколку универзитети, вклучително и Универзитетот во Стразбур и Универзитетот Католик де Лувен, ХЕКТОР има за цел да го направи пишаниот француски попростапен за пошироката публика преку, меѓу другото, машинско учење и метрика за евалуација. HECTOR може да се користи во образовни услови за да им помогне на учениците со потешкотии во учењето, во професионални средини за да се обезбеди јасна комуникација и од креаторите на содржини кои имаат за цел да допрат до поширока публика.

Lisible е моќна алатка дизајнирана да ја подобри јасноста и читливоста на текстовите. Беспрекорно се прилагодува на секој работен тек, дозволувајќи му на текстот да се вметнува на различни начини (директно во интегрираниот уредувач на HTML, копирање и вметнување текст со неговото оригинално форматирање, внес на веб-страници преку URL или прикачување Word и PDF документи). Обезбедува сеопфатна анализа на читливост, доделувајќи оценка за читливост наречена Lisiscore врз основа на 17 променливи добиени од неодамнешните научни истражувања во психолингвистиката, когнитивната психологија и јасните принципи на пишување. Читањето нагласува одредени области за подобрување и нуди предлози за појасни синоними и преформулирани реченици напојувани со вештачка интелигенција. Корисниците можат повторливо да ги ревидираат и реанализираат нивните текстови за да ја подобрат читливоста, правејќи ги документите попристапни и полесни за разбирање.

U31 е интелигентна алатка дизајнирана да ја подобри јасноста на пишаната содржина користејќи техники за обработка на природен јазик (NLP), кои вклучуваат автоматска обработка на човечки јазик. Неговата мисија е да ги елиминира бариерите за разбирање на пишаните информации, да промовира јасни практики за пишување и да обезбеди еднаков пристап до информациите. U31 располага со интерфејс кој е лесен за употреба, обезбедувајќи брза и сигурна анализа на ВИ. Тој нуди персонализирани препораки и сеопфатен водич за јасен јазик за да им помогне на корисниците да ја подобрат својата содржина. U31 врши автоматска анализа на текстот, доделува оценки за јасност и предлага подобрувања. Дополнително, вклучува индикатори за еко-дизајн, пристапност и вклучување, обезбедувајќи документите да се јасни и достапни за сите.

Актери позиционирани и мобилизирани на ова поле

Национална агенција за неписменост (ANLCI) (Национална агенција за борба против неписменоста): ANLCI е клучен играч во борбата против неписменоста во Франција. Тие се фокусираат на превенција, интервенција и поддршка за поединци кои се соочуваат со предизвици за описменување. Нивните напори се насочени кон различни групи, вклучувајќи млади, возрасни и имигранти.

L'Association Française pour la Lecture (AFL): има за цел да ја подигне улогата на читањето и пишувањето во општеството, вклучително и во училиштата. Тие се трудат да ја пренесат одговорноста за „читање“

промовирање на сеопфатна писменост) на целото општество, гледајќи го и како социјално и образовно знаење. Овој пристап означува промена од традиционалните практики на описменување, кои не го проширија доволно демократското учество или значително ги подобрија нивоата на општо образование.

Santé Publique France: оваа јавно здравствена агенција спроведува програми насочени кон подобрување на здравствената писменост, осигурувајќи се дека здравствените информации се достапни и разбирливи за сите групи на население.

Unaprei е водечка француска мрежа на здруженија кои ги застапуваат и бранат интересите на луѓето со невро-развојни нарушувања, повеќекратни пречки и ментални попречености и нивните семејства.

Референци:

ОЕЦД. (2016). ВЕШТИНИ НА ВОЗРАСНИ ВО ЛУПА. Во МАРТ 2016 година (Број #2).

Htt (2007). Јазикот во срцето на дигитализацијата. <https://www.vie-publique.fr/files/rapport/pdf/074000412.pdf> Spf. (н.д.). Здравје во акција, јуни 2017 година, бр. 440 Комуницирање за сите: предизвиците на здравствената писменост.

<https://www.santepubliquefrance.fr/docs/la-sante-en-action-juin-2017-n-440-communiquer-pour-tous-les-entreprises-de-la-litteratie-en-sante>

Тодираску, А., Вилкенс, Р., Ролин, Е., Франсоа, Т., Бернхард, Д., и Гала, Н. (2022, 20 јуни). НЕСТОР: хибридна АЛАТКА за поедноставување на текстот за необработени текстови на француски. <https://hal.science/hal-03719382>

Тодираску, А., Вилкенс, Р., Ролин, Е., Франсоа, Т., Бернхард, Д., и Гала, Н. (2022, 1 јуни). НЕСТОР: хибридна АЛАТКА за поедноставување на текстот за необработени текстови на француски јазик. Антологија на ACL. <https://aclanthology.org/2022.lrec-1.493/>

Cardon, R., & Grabar, N. (2020). Француско биомедицинско поедноставување на текстот: Кога помага мал и прецизен. Во *Зборник на трудови од 28-та меѓународна конференција за компјутерска лингвистика* (стр. 710–716). Меѓународен комитет за компјутерска лингвистика. <https://doi.org/10.18653/v1/2020.coling-main.62>

Лисио. (н.д.). ЛИСИО: Веб-инклузивни решенија и нумерички информации. <https://lisio.fr/>

Мисија на Нотр - Национална агенција за Лут контре l'Illettrisme. (2024, 22 февруари). Agence Nationale De Lutte Contre L'Illettrisme. <https://www.anlci.gouv.fr/notre-mission/>

Здружението Française pour la Lecture. (н.д.). <https://www.lecture.org/>

Унапеи. (2023, 9 ноември). Unapei - S'engager pour le vivre-ensemble. <https://www.unapei.org>

Pour les générations les plus récentes, les hardés des adultes diminuent à l'écrit, mais augmentent en calcul - Insee Première - 1426. (н.д.). <https://www.insee.fr/fr/statistiques/1281410>

Лисибилни. (2024, 16 април). Lisible - Mesurez la lisibilité de votre texte. <https://lisible.com/>

U31, adressez-vous à tous. (н.д.). <https://u31.io/>

ISO 24495-1:2023(fr), Langage clair et simple – Партија 1: Principes directeurs et lignes Directries. (н.д.).

<https://www.iso.org/obp/ui/fr/#iso:std:iso:24495:-1:ed-1:v1:fr>

Vos démarches essentielles. (н.д.).

<https://observatoire.numerique.gouv.fr/>

G153: Олеснување на текстот за читање | Техники за WCAG 2.0. (н.д.). <https://www.w3.org/TR/2016/NOTE-WCAG20-TECHS-20161007/G153.html>

Преглед на состојбата во Романија

Бројки за тешкотии во читањето и разбирањето

Според истражувањето ПИСА 2022 година, приближно 58% од романските студенти на 15 години достигнале ниво 2 или повисоко во читањето (просекот на ОЕЦД е 74%). Овие ученици можат да ја идентификуваат главната идеја во текст со умерена должина, да најдат информации засновани на експлицитни, иако понекогаш сложени критериуми, и можат да размислуваат за целта и формата на текстовите кога е експлицитно упатено да го сторат тоа. Само 2% од романските студенти постигнале резултати на ниво 5 или повисоко во читање (просекот на ОЕЦД е 7%). Овие студенти можат да разберат долги текстови, да се занимаваат со концепти кои се апстрактни или контраинтуитивни и да воспостават разлика помеѓу фактите и мислењето, врз основа на имплицитни знаци кои се однесуваат на содржината или изворот на информациите.

Стапка на завршување на средно училиште

Индикаторот се однесува на крајот на учебната година и се пресметува како сооднос помеѓу вкупниот број полуматуранти од осмо одделение и бројот на старосната популација што одговара на крајот на средното образование (14 години).

На ниво од 2020/2021 година, индикаторот бележи вредност многу пониска од претходната учебна година и достигнува речиси 66%. Оваа вредност на индикаторот мора да се анализира во контекст на структурните промени во образовниот систем (вовед во подготвителната учебна 2012/2013 година). Во референтната учебна година од извештајот, вредноста на показателот значително се зголеми (за 10 п.п.), а повеќето ученици дебитираа во 2013 година, со подготвителниот час.

На ниво на национална евалуација во 2023 година, окрузите кои забележаа најголем процент на ученици од 8-мо одделение со просек над 5 се: Букурешт (89%), Клуж (87,6%) и Браила (83,4%); Тој забележа најголем процент на ученици со просек над 5 на Националната евалуација и во претходната година.

Окрузи со најмал процент на ученици со просек над 5 години се: Телеорман (62,4%), Калараши (63,5%) и Васлуи (63,8%). Со тежини многу блиску до просекот во земјата е регистриран во окрузите Марамуреш (76,4), Сибиу (76,6%), Илфов и Тимиш (76,2%).

Стапка на матура

Во учебната 2021-2022 година стапката на матура (со и без бакалауреат) бележи намалување во однос на претходната учебна година и достигна вредност од 70,2%. Стапката на матура е слична на претходната година.

Стапката на полагање на бакалауреатскиот испит во 2023 година беше 77,3% - слично на онаа од претходната година. Осум од десет матуранти од сегашната паралелка и четири од десет матуранти од претходните години успеале успешно да го положат овој испит.

Најниска стапка на полагање е забележана во средните училишта за стручно образование и обука, а највисока во теоретските средни училишта.

На бакалауреатскиот испит во 2023 година, стапката на полагање забележа највисоки вредности во окрузите Клуж (85%) и Браила (84%), а најниска во Илфов (56,9%), Мехединци (63%) и Џурџиу (63,9%) .

Постојните иницијативи околу јасен јазик

Новиот **романски закон за образование** ја предлага потребната рамка за капитализирање на резултатите од студијата ПИСА и за подобрување на вештините на учениците во читањето, математиката и природните науки.

Некои од мерките вклучени во бр. 198/2023 Закон за образование со цел да се подобрат резултатите од ПИСА се:

Стандардизација на националните проценки - функционалното ниво на писменост на учениците ќе се оценува периодично, преку онлајн тестови, кои одговараат на секое ниво и секоја класа. Овие проценки ќе се вршат преку Националната платформа за функционална писменост, според стандардите за функционална писменост и во корелација со профилот на матурантот.

Наменска обука на наставници - Ќе се воспостави Национална програма за обука на наставници, со цел да се зголеми нивото на функционална писменост на учениците;

Зголемување на бројот на училишни стипендии и нивниот износ, како форма на поддршка за напредок во училиштето во секоја паралелка;

Државна програма „Поправно учење“ – Поддршка за ученици со потешкотии во учењето или кои имаат празнини во учењето преку дополнителна, персонализирана поддршка од наставниците, која може да ја спроведуваат предуниверзитетските образовни институции во партнерство со невладините организации.

Финансиска поддршка за квалификувани наставници доделени во училиштата лоцирани во обесправените области. (Бонус за инсталација што не се оданочува, еднаков на 5 минимални бруто плати по земја, под услов да се претпостави минимален период од 5 училишни години, доделен на наставниот кадар.)

Финансиска поддршка за училиштата - Зголемување за 25% на стандардните трошоци за основните корисници во образовните установи (училишта) кои се сметаат за обесправени.

Актери позиционирани и мобилизирани на ова поле

Учеството на Романија во PISA 2022 беше поддржано од ROSE (проект за средно образование во Романија), финансиран со заем од 200 милиони евра доделен на романската влада од Меѓународната банка за обнова и развој.

Следниот циклус на тестирање (2023 - 2025) ќе биде PISA 2025, бидејќи 2025 година е годината во која ќе се одржи главниот тест. Во таа насока, одобрена е Одлуката на Владата за учество на Романија во Програмата за меѓународно оценување на учениците - ПИСА 2025, која ќе биде организирана и финансирана од романското Министерство за образование преку Романската единица за истражување на образованието во рамките на Националниот центар за политики и евалуација во образованието. . (Unitatea de Cercetare în Educație din cadrul Centrului National de Politici and Evaluare în Educație. (<https://www.ise.ro/prima-pagina>))

Референци:

Романското Министерство за образование преку Романската единица за истражување на образованието во рамките на Националниот центар за политики и евалуација во образованието, Извештај за статусот на предуниверзитетското образование од Романија 2022 – 2023 година

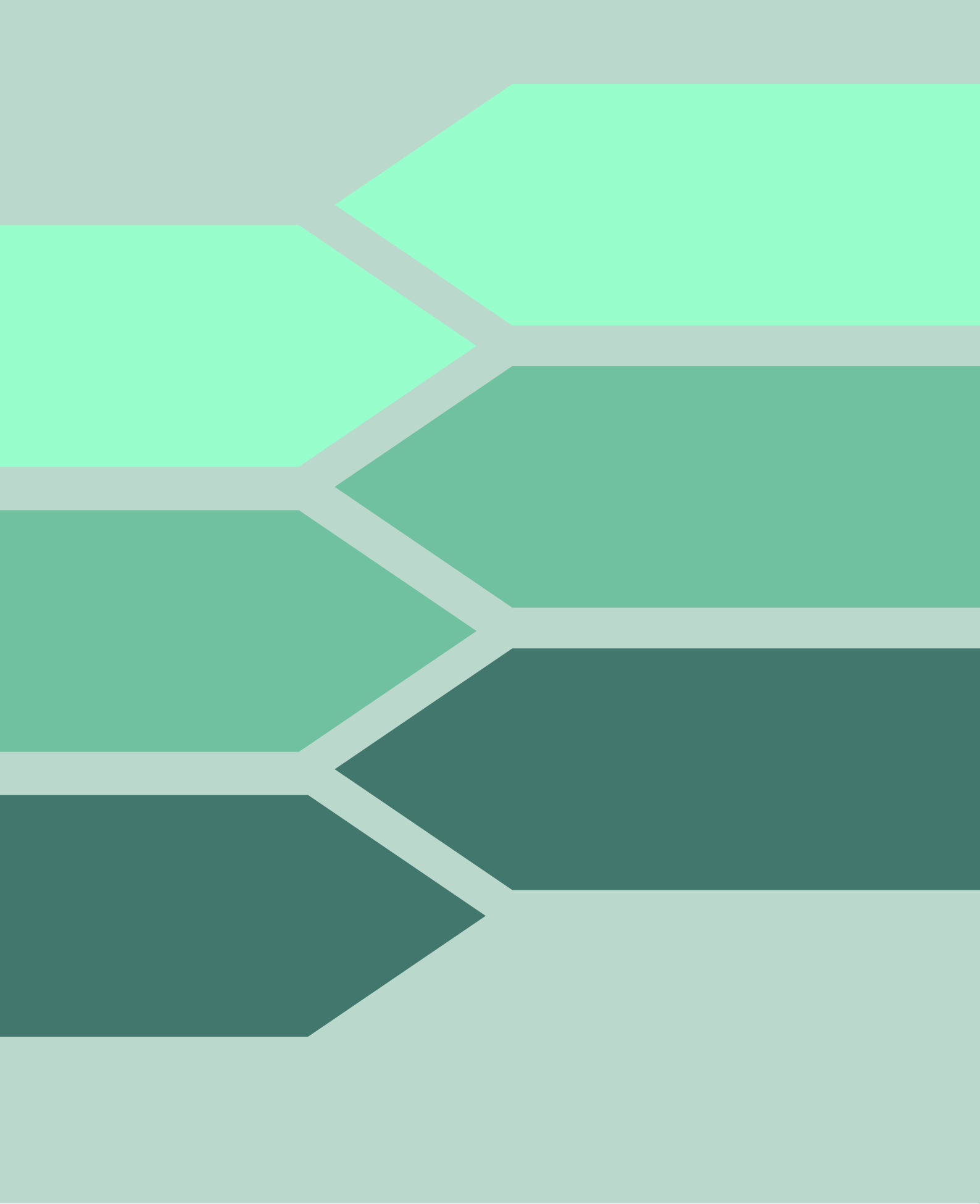
Прва страница | УСЕ. (н.д.). Преземено на 3 јули 2024 година, од <https://www.ise.ro/prima-pagina>

Резултати од ПИСА 2022 година (том I). (2023, 5 декември). ОЕЦД. https://www.oecd.org/en/publications/2023/12/pisa-2022-results-volume-i_76772a36.html

Национална Евалуација 2024 година - Почеток на страницата. (н.д.). Преземено на 3 јули 2024 година, од <http://evaluate.edu.ro/>

Резиме

Додека повеќето ученици во земјите-учеснички имаат основни вештини за читање, проблемите со **разбирањето сложени текстови** остануваат главно прашање низ Европската унија. Во оваа ситуација, од клучно значење е борбата за подигнување на нивото на писменост во секоја земја да биде придружено со **иницијативи кои промовираат јасен јазик**. На овој начин, можно е да се ублажат ефектите од ниското ниво на писменост и да се избегне исклучувањето на луѓето кои се борат да читаат сложени текстови. Исто така, важно е да се забележи дека секоја држава го препознава ниското ниво на писменост како важен проблем и дека во секоја земја се преземаат иницијативи за да се минимизираат нејзините ефекти. Потребата за подобрување на образовните системи низ Европската Унија е нашироко позната, а многу луѓе се подготвени да спроведат позитивни промени во нивните институции. Се надеваме дека тоа може да доведе до подобра ситуација во иднина и дека нашиот проект ќе одигра значајна улога во оваа неопходна трансформација.

text it **EASY**

Ко-финансирано од
Европска Унија